עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד :

ב ב ג מיי' פ"ד מהל' תמידים ומוספין הל' ז ח ·

ג ד מיי' שם פ"ד הל' ב:

ד ה מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ח :

ה ו מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד :

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא? אמרו ליה: אלא אי נהמא בעית, לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא? כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא "אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטייא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא' ויליפת עצה מן נשיא", כי שקיל ואתי יתיב אהדוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא, בהדי דמחוורי להו נפל בהו א] ריחא, אמר: ש"מ האי עינא מגן עדן אתי: איכא דאמרי, שקל מהנהו מיא טרא באפיה, איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן, רמא קלא: פתחו לי בבא, אמרו ליה "זה השער לה' וגו'" אמר להון "אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא, הבו לי מידי" יהבו ליה ב] גולגלתא (חדא אתייה) תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה, לא הוה מתקליה, אמר להון לרבנן מאי האי? אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא ג] דלא קא שבע, אמר להו ממאי דהכי הוא? ד] שקלי קלילי עפרא וכסייה, לאלתר תקלא דכתיב "שאול (ואבדון) לא תשבענה וגו'" תנא דבי אליהו גיהנם למעלה מן הרקיע וי"א לאחורי הרי חשך תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר "קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה'" (וגו') א)אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך (ג) ה] :

תורה אור

תהלים קיח

משלי כז

איכה ב

ישעיה נד

הדרן עלך לא היו כופתין

אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו, ו]וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר, ברכו ז] את העם שלש ברכות: אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא : **ב** אמר להם חדשים לקטרת בואו והפיסו, זכה מי שזכה, אמר להם חדשים עם ישנים בואו והפיסו: מי מעלה אברים מן הכבש למזבח, *ר"א בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח: **ג** *מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש הכלים: **ד** מי שזכה בקטרת היה נוטל את הכף והכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת שלשה קבין והבזך היה בתוכו

א) ברכות סד· כריתות כח: נזיר סו: יבמות קכב: [ובכל המקומות שם איתא א"ר אלעזר א"ר חנינא גם בע"י דהכא איתא כן] ב) [בברכות שם מסיים יותר אל תקרי בניך אלא בוניך וכן נ"ל הכא]

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא · כלומר וכי מנהג בכאן לאכול לחם של זהב : אמרו ליה · אין מנהג בכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמנו זהב לפניך לאכול שהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל אכילתך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ושאלת לחם לאכול לכך נתננו לך זהב וכסף שסבורים היינו ח](שבאת) בגלל זהב וכסף לכאן : כדנפיק ואתי · כשהיה יוצא מן העיר : כתב אבבא דמחוזא · כתב על שער העיר : אנא אלכסנדרוס הויתי שטיא · הייתי שוטה מבלי לב להבין : עד דאתיתי לכרך נשיא ולמדוני חכמה : יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא · כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם וכשרוצים לשתות שותים : הוו בהדיה גילדני · היה עמו דגים מלוחים : בהדי דמחוורי נפל בהו ריחא · בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בדגים ריח טוב ומעיין מגן עדן היה : א"ד שקל מהנהו מיא טרא באפיה · רחץ פניו ולא עשה יותר : איכא דאמרי · הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם היה נובע : רמא קלא · ואמר פתחו [לי] בבא : אמרו ליה [זה] השער לה' · לצדיקים יבאו בו : אמר להו אנא מלכא אנא · ותשוב אנא תנו לי דבר אחד מגן עדן הואיל ואינכם רוצים לפתוח לי שער : יהבו ליה גולגלתא · נתנו לו ראש גולגולת : אתייה תקליה לכולהו כספא ודהבא דיליה לא הוה תקילי · היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים מצד זה והגולגולת מצד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת דלא היה מוצא דבר ששוקל כנגדה : אמר להם אלכסנדר מוקדון לרבנן מאי האי · שאיני יכול למצוא משקלו : אמרו לו · גולגלתא של אדם בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה כל כך שכל כסף וזהב היא מושכת אליה : א"ל ממאי דהכי הוא · במאי אבחין אם אמת אתם מדברים: שקלי עפרא · [קח] מעט עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ואז תשבע ולא יכלה שום דבר לימשך אליה וימצא משקלה : [לאלתר] תקל · כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה : היינו דכתיב שאול ואבדון · ט](נגדו) ועיני אדם לא תשבענה : כל העוסק בתורה שכינה שרויה עליו שנאמר קומי רוני בלילה · לעסוק בתורה: שפכי כמים לבך נוכח פני ה' · כלומר שכינה שרויה אצלך :

הדרן עלך לא היו כופתין

[מכאן ואילך הוא פירוש הרמב"ם ז"ל]

אמר להם הממונה · כבר נתבאר בגמ' ברכות [דף יא:] שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם ואחר שהשמש זורח והאור מתפשט מברכין יוצר אור לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם ומה שאמרו קראו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת וראשיתו וכבר אמרו בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין ולא באר הבבלי מה היה תרעומת המינין אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום אלא מפני מה אין קורין אותם מפני המינין שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שמברכו אח"כ אמר שהעם מברכין שלש ברכות שהם אמת ויציב ורצה ומודים ושים שלום לפי שהוא תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם וכל זה היה בלשכת הגזית אבל ברכת כהנים הידועה והוא יברכך ה' הרי הוא נאמר על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה וכבר בארנו בסוף סוכה (דף נו:) שבכל יום שבת היה נכנס המשמר לעבודה ויוצא משמר שעבר וכבר בארנו בגמ' ברכות (דף יב·) ההלכה הזאת בעצמה ואמרו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות : (א) כבר בארנו בשני מיומא (דף כו·) שהקטרת לא היו מפילים עליה גורל אלא אותם שלא הקטירו אותה עדיין קודם לכן לפי שכל המקטיר אותה היה מצליח בעניניו ועולה פרנסתו ברווחה ולפיכך אמר חדשים לקטרת יפיסו וכם יתבאר שפיים הקטרת הוא הפיים השלישי אחר כך אמר חדשים גם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים והוא הפיים הרביעי ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב : כבר בארתי הלכה זו בגמ' (ב) כפורים ושם נתבאר שכל הכהנים האלו לובשים בגדי קדש במקדש ועומדים בלשכת הגזית כאילו הם קשת עגולה והממונה רומז אל האיש שמתחיל ממנו המנין והיה מסיר המצנפת מעל ראשו ואחר כך מסיבה עליו ומפילים גורל ויעלו בגורל לעבודה והנשארים שלא זכו הם שמפשיטים אותם המשכין למקדש ואין מניחין עליהם אלא המכנסים ואח"כ לובשים בגדי חול שלהם ואח"כ מפשיטים המכנסים ומניחין כל בגדי כהונה בחלונות כמו שבארנו בסוכה (דף נא:): ומה שאמר וכתוב עליהם תשמישי הכלים לפי שהחלונות שהיו בהם מכנסים כתוב עליהם מכנסים ואשר בהם המצנפת כתוב עליהן מצנפת וכן כתונת ואבנט וסדר לבישת הבגדים הוא שילבש תחלה המכנסים אמרו (יומא דף כג: כה·) מנין שלא יהא דבר קודם המכנסים תלמוד לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו ואח"כ ילבש הכתונת א)חוגר באבנט ומשים המצנפת על ראשו וראוי לך שתדע שהרמת הדשן תהיה באלו ארבעה הכלים אף על פי שלא אמר הכתוב אלא שני כלים שנאמר ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד אבל אמרו ז"ל (שם יב כג:) ולבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה ומה שנאמר (ויקרא ו) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים אינו רוצה לומר שיהיו בגדי חול אלא פחותים מהם בחשיבותם ושינה בגדי קדש אמרו מקים בגדים שפשט לבגדים שלבש מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תלמוד לומר אחרים אחרים פחותים מהם למה היו הבגדים שלובש בשעת הרמת הדשן פחותים מהבגדים שלבש בשעה שהיו מתעסקין בקרבן לא מחמת שמירת הבגדים שלא יבלו לפי שכבר הודעתיך שהעיקר במקדש אין עניות במקום עשירות אלא הטעם בזה הוא מה שזכרו ואמרו (יומא שם) בגד שבשל בו קדרה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו וכבר יצאנו מכוונת ההלכה אבל היה כוונת המסכתא :

א) נ"ל ואח"כ חוגר באבנט ומקיף המצנפת.

מלה

* * *

שיטה מקובצת

א] ריחא · ס"א רוחא : ב] ליה חד גולגלתא דעיינא תקליה תיבות חדא אתיה נמחק : ג] ודמא הוא דלא : ד] הוא אמרו ליה שקלי: ה] בניך אל תקרי בניך אלא בוניך שלום רב לאוהבי תורתך : ו] וקראו עשרת הדברים ושמע והיה : ז] ברכו שלש על תיבות את העם נרשם קו למעלה לתורות כי לפ"ד ראוי למחקו : ח] היינו בגלל זהב וכסף באת לכאן תיבת שבאת נמחק : ט] ואבדון ועיני על תיבת נגדו נרשם קו למעלה לתורות כי לפ"ד ראוי למחקו : י] ברכות ספ"ק שהברכה :

* * *

פי' הרא"ש

גילדנא מלוחים · דגים מלוחים : בהדי דמחוור להו כשרחצו להם בבית המעין : נפל להם [רוחא] · חא חיים : האי מעיינא מג"ע קא אתי · ממקור עץ החיים : משא נהו אפיה · רחץ בהם פניו: אידלי כוליה · הלך למעלה על שפת הנהר עד שהגיע לשערי ג"ע : יהבו ליה גלגלתא חדא · גלגל עינו של אדם : [תקליה לכולי' כספא כו'] שקול כנגד כל כסף וזהב שלו היה אותו גלגל של עין : גלגלא דעינא דבשרא ודמא דלא שבע · עינו של אדם לא תשבע עושר וזהו סימן ששוקל כנגד כל כסף וזהב שבעולם כן עינך לא שבעה עד שהלכת מעבר להרי חשך : שקיל קליל עפרא כסיי' ולאלתר תקל · כשהוא נמעט עפר ולא תקיל וסימן שעינו של אדם לא תשבע עד שימות ויכוסו בעפר : גיהנם למעלה מן הרקיע · מנהר דינור *) שבא מזיקין של חיות של רשעים וחול : לאחורי הרי חושך · דכתיב [ישעיה ס] כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים : קומי רוני בלילה · לעסוק בד"ת ולא תהיה נכח פני ה' :

הדרן עלך לא היו כופתין

אמר להם הממונה · הוא ממונה לכך לסדר עבודת היום ואמר להם לאחר שבאו ללשכת הגזית שתפלתו של אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה : ברכה אחת · פליגי בפ"ק דברכות [דף יא:] איכא מ"ד יוצר אור ואיכא מ"ד אהבה רבה : עשרת הדברות · ובגבולין נמי היו אומרים אותם בכל יום אלא שבטלו מפני תרעומת המינים בפ"ק דברכות [דף יב·] : שמע · אע"פ שלא הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא [דף לז:] הקורא עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו [והם] היו צריכים להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד : ה"ג וברכו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים · כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללים רצה שיהא קרבן ריח ניחוח ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מסיימין ומחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך ביראה נעבוד כה"י שוכן בציון : וברכת כהנים · היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי תמיד שיסכים הקב"ה ע"י לברך את ישראל כדרך שיתפללו רצה על עבודת התמיד אבל לא היו נושאין כפים עתה עד אחר הקטרת האברים כדתנן לקמן [דף לג:] [illegible] כפים עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן פעם שנית אחר הקטרה דהא תנן במסכת תענית [דף כו:] בג' פרקים [illegible] לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום · ויש ספרים דגרסי וברכו את העם ג' ברכות ול"צ ליה דלא היו נושאין [illegible] אמרינן הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם [illegible] מוסיף אותה הברכה ועליו מוטלת והוא משמר שעבר בשבוע שעברה והם עושין עבודת הבקר ואח"כ עובדין משמר הנכנס [illegible] ורישות : חדשים לקטרת · כי עבודת הקטרת היתה מעשרת כדכתיב [דברים לג] ישימו קטורה באפך וגו' וברך ה' חילו [illegible] מעלה את כולן : הוא מעלה אותן · כל כהן וכהן באברים שזכו בהן : מסרום לחזנים · שמשים ממונים להלביש את [illegible] בבגדי חול היו מפיסין ואותן שזכו בעבודה היו פושטין מכנסי חול ולובשין מכנסי קדש כי הם קודמין לכל הבגדים כדכתיב [illegible] מכנסי קדש שלבשו ואח"כ מלבישין אותן בגדי קדש · ורב שבא אחר בבגדי קדש הם מפיסין ואותן שלא זכו לעבוד [illegible] אותן בגדי חול · ואח"כ מפשיטין מכנסי קדש ולובשין מכנסי חול : וחלונות היו שם · בלשכת [illegible]

* * *

רבינו גרשם

ואליפית עצה מן נשיא · דאמרו ליה אי את נצח לן לא תתכבד בכך : גילדני · דגים מלוחין : בהדי דמחוורי להו · במיא : נפל בהו רוחא וחיו : טרא באפיה · רחץ פניו בהן : אידלי כוליה · שעלה לראות מאיזה מקום הנהר יוצא עד דמטא לפיתחא דגן עדן : שקל קלי עפרא כסייה לאלתר תקלא · כלומר לאחר שאדם מת ואינו רואה כלום אינו חומד ומיד הוא כשאר עפר ונשקל : גיהנם מן הרקיע · מנהר דינור דכתיב הנה סערת ה' חמה על ראש רשעים יחול : ויש אומרים אחורי הרי חשך · כדכתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה :

סליק מסכת תמיד

* * *

פי' הראב"ד

בשרו ואו יהיה נאסר אפי' התחתון שתחתון הוא א)מוצא משום דאו חשבי' ליה כאדם שהוא שוכב עטוף בטלית דכיון שהוא עטוף ג)אין לו דבר לאותו חצי טלית שתחתיו מונח דין מצע אלא בין [מת]שהוא תחתיו ובין מה שהוא עליו הכל הוא חשוב כמו לבוש בתוכו ואין לו דין מצע והרי אינו דבר שאינו מתכוין שהרי לאותו התחתון מיהא מכוין הוא והרי הוא חשוב כאילו הוא עליו כיון שהוא חשוב כן ואע"פ שלא נכרכה עליו כ"א נימא וזה הלשון. נראה עיקר קשיא [לי] דכיון דכתיב משור שהוא (משור) חופן כפול ו' קשה הוא ואין בו חימום ומותר : נמצא דגמרי פירש בערוך לבד כווץ וקשוני הוא קשה וי"ם דמחמת שהוא קשה ואין בהם חימום אין בהם כלאים והא ליתא דבשמעתא קמייתא דערכין אמרינן דכהנים לא אישתרי להו כלאים אלא לעבודה ובלא עבוד' לא אישתרי להו אלמא דיש בהו משום כלאים לפיכך מורי הר' אפרים ע"ה היה מפרש דקשים הם ואין לחוש שמא תכריך נימא על בשרו שנימא לא שכיחא בדבר קשה כ"א בדבר רך ובגדי כהונה ונמצא דנרש ליכא למיחש דדרך הצעה שרי בדבר שהוא קשה (מ"מ בגין) דמפסיק ביני מידי דכיון דליכא דמיחש לשמא תכריך נימא וגם אין נוגע בשר בגין שיהיה בשרו יתחמם ממנו אבל היכי דבשרו נגע ומתחמם ממנו אפי' דרך הצעה אסור ודוקא דרך הצעה דדבר שאין בו חימום אבל דרך העלאה אפי' דבר שאין בו חימום אסור רק שהוא מלבוש שני דקרי ביה לא יעלה עליך וכדמוכח בשמעתא קמייתא ביבמות דאי לא כתיב לא ילבש אלא לא יעלה ה"א דכל העלאה הוא דקאמר רחמנא אפילו מוכרי כסות מש"ה נראה לי כל דבר שאדם צריך לאותו בגד והוא לבוש בו אע"פ שאין בו חימום אסור כמו שכתבינן למעלה גבי שמא תכריך נימא על בשרו וכיון שהוא דבר חשוב כמו לבוש בו אע"פ שאין בו [illegible] ג)רק שבשרו נגע בו ומתחמם אבל דבר שאין בו חימום מותר כיון דאין בשרו נגע בו ואין בו [illegible] שנינו בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ומוקי [illegible] בריקן ובנתון ע"ג אצבעא אבל במלא ונתון ע"ג אצבעא ודריכן ונתן על המפה אסורה [illegible] [illegible]

* מאלי כ״ב :
ושאול ואבדה
לא תשבענה
ועיני האדם
לא תשבענה

---

*) [illegible]

א) [illegible]

הגהות הב"ח (א) [illegible] (ג) ד"ה כבר וכו' בגמרא יומא ושם נתבאר :